

Received / Makale Geliş Tarihi 19.04.2024
Published / Yayınlanma Tarihi 30.06.2024
Volume (Issue) Cilt (Sayı) 8 (43)
pp / ss 794-803

Research Article / Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.12603827
Mail: editor@pejoss.com

Doç. Dr. Tuba Şengül Bircan
<https://orcid.org/0000-0001-7496-3545>
Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara / TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/054xkpr46>

Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretmen Adaylarının “Öğretmenlik Uygulaması Dersi”ne İlişkin Tutumları ve Değerlendirmeleri

Social Studies and History Teacher Candidates' Attitudes and Evaluations towards the "Teaching Practice Course"

ÖZET

Öğretmenlik uygulaması dersi, öğretmen adaylarının hizmet öncesinde mesleğe yönelik beceri ve deneyim kazanmaları için önemli bir fırsattır. Öğretmen eğitiminin uygulama sürecinin doğru işleyip işlemediğini öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin tutumları ve değerlendirmeleri ortaya koyabilmektedir. Bu durum, sürecin niteliği ve işlerliği açısından önemlidir. Sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin tutumlarını ve değerlendirmelerini sorgulamak için gerçekleştirilen çalışma, 2021-2023 eğitim-öğretim yılları içinde İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir üniversitede eğitim gören 102 sosyal bilgiler ve tarih öğretmeni adayı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma, nicel ve nitel yöntemin birlikte kullanıldığı karma yöntem çalışmasıdır. Araştırmanın nicel kısmında betimsel tarama, nitel kısmında ise olgu bilim deseni kullanılmıştır. Çalışmanın nicel verilerinin analizlerinde SPSS programı kullanılmış; frekans, yüzde ve aritmetik ortalama ve t testi değerleri hesaplanmıştır. Nitel verilerin analizinde ise betimsel analiz yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin tutumları orta üstü olarak ölçülmüş ve adayların derse ilişkin olumlu tutum geliştirdiği tespit edilmiştir. Cinsiyet ve bölüm değişkenine yönelik yapılan ölçümlerde sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adayları arasında cinsiyet ve bölüm açısından anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Öğretmen adaylarının derse ilişkin değerlendirmeleri ise dört kategoride ayrıntılı olarak verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uygulama öğrencileri, staj, öğretmen eğitimi.

ABSTRACT

The teaching practice course is an important opportunity for teacher candidates to gain skills and experience in the profession before their service. Teacher candidates' attitudes and evaluations regarding the teaching practice course can reveal whether the implementation process of teacher education is working correctly or not. This is important in terms of the quality and functionality of the process. The study, which was conducted to question the attitudes and evaluations of social studies and history teacher candidates regarding the teaching practice course, was conducted with 102 social studies and history teacher candidates studying at a university in the Central Anatolia Region during the 2021-2023 academic years. The study is a mixed method study in which quantitative and qualitative methods are used together. Descriptive scanning was used in the quantitative part of the research, and phenomenology pattern was used in the qualitative part. The SPSS program was used to analyze the quantitative data of the study; frequency, percentage, arithmetic mean, and t-test values were calculated. In the analysis of qualitative data, descriptive analysis was performed. According to the research results; The attitudes of social studies and history teacher candidates toward the teaching practice course were measured as above average and it was determined that the candidates developed positive attitudes towards the course. In the measurements made for the gender and department variables, no significant difference was observed between social studies and history teacher candidates in terms of gender and department. Pre-service teachers' evaluations of the course are given in detail in four categories.

Keywords: Practice students, internship, teacher training.

1. GİRİŞ

Günümüz öğretmen eğitiminde öğretmen adayları hem fakültelerde kuramsal ve uygulamalı dersler almakta hem de Milli eğitime bağlı okullarda kendi alanlarındaki bir öğretmenin mihmandarlığında sınıflara girerek sahada deneyim kazanmaktadır. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğinin beceri ve inceliklerini öğrenmeleri adına bu süreç önem arz etmektedir.

Yapılandırmacı eğitim anlayışının bir yansıması olarak öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinde gerçekleştirilen iyileştirme çalışmalarının bir yansıması olarak, 1998-1999 yılından başlamak üzere öğretmen eğitiminin bir parçası olan alan eğitimi derslerine ve okullarda gerçekleştirilen uygulama çalışmalarına verilen önem artırılmıştır. 1998'de Yüksek Öğretim Kurumu ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Fakülte-okul işbirliği sistemi, bu gelişmeleri desteklemek amacıyla işe koşulmuştur. Uygulama-Kuram yaklaşımının (Azar, 2003) bir uzantısı olan bu gelişmelerle öğretmen yetiştirme programında teorik bilginin yanında sınıf içi uygulamaları içeren uygulama çalışmalarına da zaman ayırma düşüncesi hayata geçirilmiştir. Bunun sonucunda öğretmen adayları okul deneyimi ve öğretmenlik uygulamaları dersleri adı altında uygulama çalışmalarına etkin katılım göstermiştir. Yapılan bu düzenlemelerde amaç, öğretmen eğitiminin niteliğini arttırma, denetlenebilirliğini sağlama ve niteliğin güvence altına alınması olmuştur (YÖK, 1999). Öğretmen adayları bu uygulama dersleriyle sahada kendi branşlarında derslere girerek okul atmosferini yaşama ve deneyim elde etme fırsatı bulmuşlardır.

Günümüze gelindiğinde, son sınıf öğretmen adaylarının güz ve bahar dönemlerinde Öğretmenlik Uygulaması 1 ve 2 olmak üzere iki dersi almaları ve başarı ile geçmeleri gerekmektedir. Bu ders, 14 haftalık bir program çerçevesinde uygulamaya konulmaktadır. Dersi alan öğretmen adayları her hafta 2 saati fakültede teorik, 6 saati de Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda uygulama sürdürmekte ve mutlaka bu derslerden başarı ile geçmek zorundadır. Bu derslerden başarısızlık mezuniyete engel oluşturmaktadır. Dersin başka bir dersle de telafisi mümkün değildir.

Öğretmenlik uygulaması dersinde adaylara; planlama, uygulama, deneme ve değerlendirme süreçlerinde deneyim elde etme fırsatı sunulmaktadır. Flowers'a göre uygulama çalışmalarının öğretmen eğitiminde adaylara çok yönlü bir katkısı vardır. Bu çalışmalarla adaylar, öğrendikleri kuramı uygulama, öğrencilerin ihtiyaçlarını ve eksikliklerini görmesine yardım etme, gerçek eğitim durumunu yönetirken öğrenci ile çalışma olanağı sağlama ve etkin biçimde fonksiyonel olma becerisi (Alkan, 1987) geliştirme fırsatlarına kavuşur. Bu süreci etkin bir şekilde kullana öğretmen adayı için öğrencilikten profesyonelliğe geçiş söz konusu olmaktadır. Bu deneyim sürecinde öğretmen adaylarının beklentileri ile katılım gösterdikleri çalışmalar belli bir tutarlılıkta gerçekleşirse bu dersten beklenen faydalar yüksek oranda elde edilecektir. Ancak süreçte yaşanabilecek aksaklıkların yerinde ve zamanında yapıcı çözümlerle telafisi sağlanmaması halinde öğretmen adayının ders kazanımını elde etmesi bir tarafa psikolojik olarak süreçten olumsuz etkilenmesi ve mesleki geleceğinin yara alması pek mümkündür. Bu sebeple öğretmenlik uygulaması dersi sürecinde derse ortak olan tüm paydaşların uyum içinde, birbiriyle iletişim halinde olması ve geleceğin öğretmenlerini yetiştirdikleri bilincinden bir an olsun uzaklaşmaması gerekir. Bu çalışmalarda öğretmen adayı aldığı kuramsal bilgileri okul ortamında yaptığı gözlemler, planlamalar ve uyguladığı etkinlikler ile gerçekleştirerek kendi öğretmen tipini olgunlaştırmaktadır. Tüm bunlar öğretmen adayının; tutum, ortam, alışkanlık ve beklentilerden etkilenmektedir.

Hiç kuşkusuz öğretmenlik uygulaması, öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin bilişsel ve duyuşsal gelişimine katkı sağlamaktadır. Hizmet öncesinde mesleğe yönelik beceri ve deneyim kazanmaları için önemli bir fırsattır. Mesleğe yönelik görüş ve kanaat oluşturdıkları ve kendi gelişimlerini de izleme fırsatı buldukları bir derstir. Öğretmenlik uygulaması dersini alan adayların, tutum gelişimi dersin başarı düzeyi ve işleniş hakkında bilgi vermektedir. Öğretmen eğitiminin uygulama sürecinin doğru işlenip işlenmediğini öğretmen adaylarının bu derse ilişkin tutumlarından ve değerlendirmelerinden anlamak mümkündür. Bu, uygulama sürecindeki eksikliklerin tespiti ve giderilmesi adına (Özçelik, 2012) öğretmen adaylarının sorgulanması dikkate değerdir.

Sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine bakışlarını inceleyen bu çalışmada öğretmen adaylarının derse tutumları ve dersten beklentileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlar sorgulanmıştır. Bunlar:

- Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin tutumları nedir?
- Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin tutumları cinsiyete ve bölüme göre anlamlı bir farklılık içermekte midir?
- Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin değerlendirmeleri nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin tutumları ve değerlendirmelerini inceleyen araştırma, nicel ve nitel yöntemin birlikte kullanıldığı karma yöntem çalışmasıdır. Çalışma geçerlik ve güvenilirliğinin artırılması için nicel ve nitel verilerin birbirini destekler nitelikte kullanılması (Creswell, 2009) sağlanmıştır. Tarama modelleri geçmişte veya hâlen var olan durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlar (Karasar, 2016). Bu sebeple araştırmanın nicel kısmında betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Özellikle eğitim çalışmalarında insanların görüşlerini, tutumlarını öğrenmek amacıyla betimsel tarama modelinden yararlanılması (Johnson ve Christensen, 2014) çalışma deseninin seçiminde dayanak olmuştur.

Çalışmanın nitel kısmında ise olgu bilim deseni kullanılmıştır. Olgu bilim deseni de algı ve olaylar doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde (Yıldırım ve Şimşek, 2013) incelenmektedir. Bu durum insanların yaşadıkları çevrede karşılaştıkları olay ve olgularla ilgili olarak ne hissettikleri, ne anladığı ve neyi deneyimledikleri ile ilgilenilir. Araştırmada, bireylerin bu olgulara yönelik değerlendirilmeleri yargılanmaz sadece kendi gerekçeleriyle sunulur. Çalışmada öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin değerlendirmelerini incelemek için bu desen seçilmiştir.

2.2. Araştırma Grubu

Çalışma, 2021-2023 eğitim-öğretim yılları içinde İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir üniversitede gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubunu, 102 sosyal bilgiler ve tarih öğretmenleri adayları oluşturmuştur. Araştırma grubuna ilişkin tanımlayıcı veriler aşağıda yer alan Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırma Grubunda Yer Alan Öğretmen Adaylarına İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler

Cinsiyet	N	%
Erkek	48	47
Kadın	54	53
Bölüm	N	%
Sosyal Bilgiler	61	60
Tarih	41	40
Toplam	102	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırma grubunun %47'i erkek, %53'ü kadındır. Katılımcıların %60'ı sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde okurken %40'ı tarih öğretmenliği bölümünde okumaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada yer alan öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin tutumlarını ve değerlendirmelerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada kullanılan ölçme aracı üç bölümden oluşmuştur. Ölçeğin bölümleri aşağıdaki gibidir:

Birinci Bölümü-Kişisel bilgi formu

İkinci Bölümü-Öğretmenlik uygulaması dersi tutum ölçeği

Üçüncü Bölümü-Öğretmenlik uygulaması dersi değerlendirme soruları

Ölçeğin birinci bölümünde katılımcıların kişisel bilgilerini elde etmek için araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu yer almıştır. İkinci bölümde araştırma konusuna ilişkin tutumları belirlemek amacıyla ölçeğe eklenen Gündoğdu, vd. (2010) tarafından geliştirilmiş olan "Öğretmen Adaylarının Uygulama Dersine İlişkin Görüşleri ve Beklentileri Anketi" kullanılmıştır. Beşli likert tipi anket, 28 maddeden ve 4 kategoriden oluşmuştur. Veri toplama aracının Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.84 olarak hesaplanmıştır. Araştırma için yeniden hesaplanan iç tutarlılık değeri 0.93 olarak bulunmuştur. Ölçeğin 3. bölümünde ise araştırmanın nitel verilerini toplamak üzere araştırmacı tarafından oluşturulan görüşme soruları eklenmiştir. Yarı yapılandırılmış olan formda 4 açık uçlu soru kullanılmıştır. Görüşme sorularının geçerliği ve ölçeğin tasarımı konusunda 2 uzmandan görüş alınmış ve forma son hali verilmiştir. Oluşturulan form 5 öğretmen adayına uygulanarak pilot çalışması yapılmış ve elde edilen dönütler bağlamında form nihai halini almıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel verilerinin analizlerinde SPSS (27.0) paket programı kullanılmış, betimsel istatistik yöntemlerinden frekans, yüzde ve aritmetik ortalama değerleri hesaplanmıştır. Çalışmanın alt amaçları doğrultusunda bağımsız değişken karşılaştırmalarında normallik testi sonucuna bağlı olarak t testi

uygulanması yapılmış; sonuçlar tablo haline getirilerek yorumlanmış ve bulgular bölümünde sunulmuştur. Bağımsız değişkenler arasında, anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla veriler $\alpha = 0,05$ düzeyinde test edilmiştir.

Çalışmanın nitel verilerinin analizinde ise betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analizde elde edilen veriler sınıflanarak betimlenmekte, bu betimlemeler açıklanıp yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Betimsel analiz tablolarını desteklemek için görüşmecilerin yanıtlarından alıntılar yapılmıştır. Betimsel analiz verilerinin kodlanma güvenilirliği için Miles-Huberman formülü (1994) uygulanmış, 0.94 ile formülü değerinin 0.70'den yukarı olduğu tespit edilmiştir.

3. BULGULAR

Sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin tutumlarının incelendiği araştırmanın bu bölümünde çalışmanın alt amaçları bağlamında elde edilen bulgular tablolar halinde verilerek yorumlanmıştır.

3.1. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması Dersine İlişkin Tutumları

Sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin tutum ölçeğinden aldıkları puanlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Araştırma Grubunun Öğretmenlik Uygulaması Dersi Tutum Puanları

Kategoriler	N	\bar{x}	ss	Min.	Maks.
Tutum ölçeği		3.81	.67434	1.79	5.00
1.Alt boyut: Uygulama öğretmenine dair		3.88	.78874	1.82	5.00
2.Alt boyut: Uygulama öğretim elemanına dair	102	3.85	1.12947	1.00	5.00
3.Alt boyut: Uygulama koordinatörüne dair		3.37	1.03977	1.60	5.00
4.Alt boyut: Derse dair		3.97	.79605	1.57	5.00

Tablo 2 incelendiğinde öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin tutum puanları 3.81 puanla orta üstü olarak ölçülmüştür. Öğretmen adaylarının ölçeğin tamamına ve dört alt boyutundaki maddelere verdikleri cevaplar bağlamında bulgular değerlendirildiğinde; ölçeğin tamamından ve 1.,2. ve 4. boyutlarından araştırma grubu; orta üstü puanlar alırken, ölçeğin 3. alt boyutundan orta düzeyde puan almıştır. Bu veriler bağlamında öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersiyile ilgili olumlu tutuma sahip olduğu söylenebilir.

3.2. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması Dersine İlişkin Tutumlardaki Değişim

Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersi tutumlarının cinsiyete göre bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Araştırma Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Öğretmenlik Uygulaması Dersi Tutum Düzeyleri

Kategoriler	Cinsiyet	N	\bar{x}	ss	t	p
Tutum ölçeği	Erkek	48	3.76	.80245	-0.6630	.192
	Kadın	54	3.85	.54013		
1.Alt boyut:	Erkek	48	3.87	.93929	-0.0191	.024
	Kadın	54	3.89	.63479		
2.Alt boyut:	Erkek	48	3.81	1.31170	-0.0796	.724
	Kadın	54	3.89	.94987		
3.Alt boyut:	Erkek	48	3.40	1.20953	0.0486	.818
	Kadın	54	3.35	.87279		
4.Alt boyut:	Erkek	48	3.81	.97425	-0.3035	.054
	Kadın	54	4.11	.56720		

* p<0,05

Tablo 3 incelendiğinde öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine yönelik tutum puanları ($t(102) = -0.6630$, $p > 0.05$) cinsiyet bağımsız değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda ölçeğin 1.alt boyutu ($t(102) = -0.0191$, $p > 0.05$), 2.alt boyutu ($t(102) = -0.0796$, $p > 0.05$), 3.alt boyutu ($t(102) = 0.0486$, $p > 0.05$) ve 4.alt boyutunda da ($t(102) = -0.3035$, $p > 0.05$) cinsiyet bağımsız değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Araştırma bulgularına göre sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin tutumları cinsiyete göre değişmemektedir. Araştırmaya katılan tüm katılımcıların cinsiyet farkı gözetmemeksiniz benzer tutuma sahip olduğu söylenebilir.

Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersi tutumlarının bölüm değişkenine göre bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Araştırma Grubunun Bölüm Değişkenine Göre Öğretmenlik Uygulaması Dersi Tutum Düzeyleri

Kategoriler	Bölüm	N	\bar{x}	ss	t	p
Tutum ölçeği	Sosyal Bilgiler	61	3.81	.47700	0.023	.984
	Tarih	41	3.81	.89828		
1.Alt boyut:	Sosyal Bilgiler	61	3.84	.64717	-0.595	.583
	Tarih	41	3.94	.96800		
2.Alt boyut:	Sosyal Bilgiler	61	3.76	1.05187	-1.071	.302
	Tarih	41	4.00	1.23490		
3.Alt boyut:	Sosyal Bilgiler	61	3.29	.96583	-0.948	.362
	Tarih	41	3.49	1.14291		
4.Alt boyut:	Sosyal Bilgiler	61	4.16	.48270	3.102	.009
	Tarih	41	3.68	1.05361		

* p<0,05

Tablo 4 incelendiğinde öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine yönelik tutum puanları ($t(102)= 0.023$, $p>0.05$) bölüm bağımsız değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda ölçeğin 1.alt boyutu ($t(102)= -0.595$, $p>0.05$), 2.alt boyutu ($t(102)= -1.071$, $p>0.05$), 3.alt boyutu ($t(102)= -0.948$, $p>0.05$) ve 4.alt boyutunda da ($t(102)= 3.102$, $p>0.05$) bölüm bağımsız değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Araştırma bulgularına göre sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin tutumları bölüm değişkenine göre değişmemektedir. Araştırmaya katılan tüm katılımcıların bölüm farkı gözetmemeksiniz benzer tutuma sahip olduğu söylenebilir.

3.3. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması Dersine İlişkin Değerlendirmeleri

Araştırma grubunun veri toplama aracındaki açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar bağlamında öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin değerlendirmeleri alınmıştır. Öğretmen adaylarının uygulama öğretmenlerinden, uygulama öğretim elemanlarından beklentileri; derse ilişkin önerileri ile dersin kendilerine kazandırdıkları sorgulanmıştır.

Sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarına, “Gittiğiniz uygulama okulundaki öğretmeninizden beklentileriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiş ve alınan cevaplar aşağıda yer alan Tablo 5’te sıralanarak verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Uygulama Öğretmeninden Beklentileri

	Uygulama öğretmeninden beklenenler	f	%
1	Güncel yöntemleri uygulamalı.	101	99
2	Rol model olduğunun bilincinde olmalı.	97	95
3	Planlı ders anlatımını teşvik etmeli.	97	95
4	Sınıf yönetimi konusunda örnek olmalı.	85	83
5	Ders süresini etkin kullanma konusunda bilinçli olmalı.	76	75
6	Öğretmen adayına saygılı davranmalı.	59	58
7	Öğretmen adayının yeni yaklaşımları denemesine imkân vermeli.	55	54
8	Yaptığı işin önemini kavramış olmalı.	46	45

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının 8 beklentide birleştiği görülmektedir. Katılımcıların uygulama öğretmenlerinden ilk sırada beklendikleri “Güncel yöntemleri uygulamaları” olmuştur. Katılımcıların %99’u tarafından bu beklenti dile getirilmiştir. “Rol model olduğunun bilincinde olma, planlı ders anlatımının teşvik edilmesi” beklentileri de çalışma grubunun %95’i tarafından dile getirilmiştir. Katılımcıların beklentilerinden örnekler aşağıda sunulmuştur.

“(KT3)...Derslerde öğretmenimiz daha çok anlatıyor, sonra da not tutturuyor. Okulda öğrendiğimiz etkinlikler, yöntemler ya da materyallerin kullanımını hiç görmedim. Öğretmenimize etkinlikle ders dediğimde zaman yok cevabını aldım...”, “(KS9)...stajda pek farklı yöntem kullanılmadı. Genelde öğretmenimiz anlattı, bazen öğrencilere okuttu. Aktif öğretim yöntemlerinin sahada kullanımını görmedim. Hatta okulda biz bunları boşa okuyoruz diye düşündüm...”, “(KS26)...Öğretmenlerden örnek olduklarının farkına varmalarını istiyorum. Bizler onları gözliyoruz. Ama onlar bir süre sonra varlığımızı unutup kendi hallerinde ders anlatmaya devam ediyorlar. Bazen öğrencilere tavırları bizi üzüp utandırıyor...”, “(KS50)...Öğretmenimiz ‘Yarın dersi sen anlat.’ dedi. Çok heyecanlandım. Okuldaki ilk deneyimim olacaktı. Öğretmenimden uygulamam istenen bir plan olup olmadığını sorduğumda ‘Ne planı! Hazırlan gel.’ dedi...”, “(KT22)... Derslerde bir plan dâhilinde anlatımın olmaması bizim gibi tecrübesiz adayları zorluyor. Plansız derslerde bir bütünlük de yakalanmıyor bence...”, “(KT37)...planlı olmadığında öğretmen ders süresinden önce dersi bitiriyor. Boş zaman doğuyor, çocukları serbest bırakıyor. Bu ders süresinin tam kullanımını da olumsuz etkiliyor...”, “(KS47)... Gittiğimiz okullarda saygı görmek bizi mutlu ediyor. Aslında ilk önce saygı bekliyoruz. Öğretmen odasında bize hocam denmesi, sohbetle dahil edilmek çok önemli bence...”, “(KS55)... Son derste öğretmene bir sonraki

ders yapmak için bir çalışma gösterdim. 'Boş ver. Ders kaynar bunda.' dedi. Oysa o uygulamayı yapmayı çok istemiştim...”, “(KS60)... Derste bir oyun oynattım sınıfa, deneyimsiz olmam sebebiyle bazı sorunlar çıktı. Öğretmen sorunları aşmama yönelik çözümler üretmek yerine 'Ben demiştim. Bunlarla oyun oynanmaz' dedi...”, “(KT41)...Ben öğretmenlerin bizim orada olma amacımızı tam anladığını düşünmüyorum. Biz orada deneyim kazanmaya çalışıyoruz. Bunun için bize dair daha yapıcı, örnek olmalılar. Ama onlar günlük rutinlerine devam ediyorlar. Ne yaptığımızı pek anlıyorlarmış gibi gelmiyor bana...”

Sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarına, “Üniversitedeki uygulama öğretim elemanınızdan beklentileriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiş ve alınan cevaplar aşağıda yer alan Tablo 6’da sıralanarak verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Uygulama Öğretim Elemanından Beklentileri

	Uygulama öğretim elemanından beklenenler	f	%
1	Ulaşılabilir olmalı.	102	100
2	Yönlendirici olmalı.	102	100
3	Dinleyici olmalı.	99	97
4	Deneyimlerini paylaşmaya istekli olmalı.	93	91
5	Öğretmen adayının eksikliklerini tespit edebilmeli.	85	83
6	Yapıcı eleştirilerle adayı desteklemeli.	82	80
7	Öğretmen adayına güven vermeli.	77	75
8	Öğretmen adayını motive etmeli.	59	58

Tablo 6 incelendiğinde araştırma grubunun uygulama öğretim elemanından beklentilerinin 8 madde sıralandığı görülmektedir. Bu maddelerden ilk ikisi tüm öğretmen adayları tarafından ifade edilmiştir. Uygulama öğretim elemanının “Ulaşılabilir ve yönlendirici olması” araştırmaya katılan öğretmen adaylarının ortak beklentileri olmuştur. Diğer beklentilerden “Dinleyici olmalı” beklentisi de grubun %97’si tarafından dile getirilmiştir. Katılımcıların beklentilerinden örnekler aşağıda sunulmuştur.

“(KS2)...Öğretim elemanına ulaşmak bazen çok zor oluyor. Danışmak istediğim şeyler, soramıyorum...”, “(KS7)...Açıkçası her istediğimde danışabileceğim biri olsun istiyorum. İletişimimiz olsun. Yüz yüze olması şart değil telefon, eposta... ama ihtiyaç duyduğumda orada olacağını bilmem gerekli...”, “(KT11)...Odasına gidiyoruz yok, telefonu yok, epostası yok, dersi yapmıyor??? Bu durumda ne yapabilirim ki? Öğretim elemanının bana yardım etmesi onunla bir şekilde iletişim kurmamı gerektiriyor...”, “(KS21)...Aslında en temel beklentilerim bana zaman ayırsın, dinlesin ve yapmam gereken konusunda yol gösterebilir. Motive olmamı sağlasın. Onun arkamda olduğunu ve beni desteklediğini bilmek istiyorum...”, “(KT29)...Yardıma ihtiyacımız oluyor, bilmediğimiz noktalarda rehberlik etmeli diye düşünüyorum. Cevap almamız lazım...”, “(KS48)...Orada olduğunu bilmek, gerektiğini beni koruyacağını bilmek çok önemli. Güven duymak istiyorum...”, “(KS51)...Bence yüreklendirme çok önemli, zaten çok kaygılı ve yorgunuz. Bizim kendimize olan inancımızı desteklemeli. Yapabileceğimize inandırmalı...”

Sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarına, “Öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin önerileriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiş ve alınan cevaplar aşağıda yer alan Tablo 7’de sıralanarak verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması Dersine İlişkin Önerileri

	Derse dair öneriler	f	%
1	Üniversitede öğrenilenlerle okulda uygulananlar arasında paralellik olmalı.	102	100
2	Derse ayrılan uygulama süresi 2 seneye çıkmalı.	98	96
3	Üniversite ve uygulama okulu arasındaki iletişim artırılmalı.	96	94
4	Uygulama öncesi bilgilendirme seminerleri düzenlenmeli.	82	80
5	Dersin değerlendirme ölçütleri öğretmen adayıyla paylaşılmalı.	73	72
6	Uygulama okul tercihleri adaların ulaşabileceği lokasyonda olmalı.	66	65
7	Derse verilen önem hissedilir olmalı.	57	56
8	Öğretmen adaylarına psikolojik destek sağlanmalı.	35	34

Tablo 7 incelendiğinde araştırma grubunun öğretmenlik uygulaması dersine dair önerilerinin 8 maddede özetlendiği görülmektedir. Katılımcıların hepsi dersin uygulama sürecinde üniversitede öğrenilenlerle okulda uygulananlar arasında paralellik olmadığını ve bu durumun kendilerini bocalattığını ifade etmiştir. Yine öğretmenlik uygulaması süresinin 2 dönem yerine 2 sene olarak değiştirilmesinin ve 2. ya da 3.sınıfta da okullara giderek erken başlangıç yapmalarının yararlı olacağına vurgu yapmıştır. Öğretmen adaylarının %96’sı bu durumda hem fikirdir. Öğretmen adaylarının dile getirdiği bir diğer nokta da “Üniversite ve uygulama okulu arasındaki iletişim” konusu olmuştur. Çalışma grubunun %94’ü bu işbirliğinin ve iletişimin yetersiz olduğunu dile getirerek artırılmasını istemiştir. Uygulama öncesi ortak bilgilendirme seminerleri konusunu da örneklemin %80’i dile getirmiştir. Katılımcıların önerilerinde örnekler aşağıda sunulmuştur.

“(KS11)...Bizim derslerde öğrendiklerimiz, yöntemler, teknikler, materyaller hiçbiri okullarda uygulanmıyor. Plan yapmalısınız diyor hoca. Okulda konu anlatılacak öğretmene plan var mı? ya da yapalım mı? diyorum. “Boş ver.” diyor. Üniversitede ne öğrendiysek sanki hepsinin tersi yapıyor okulda. O zaman ne den okudum diye sorguluyor insan?...”, “(KS18)...Okuldaki uygulamalar ile öğrendiklerimiz hiçbir kesişme sağlamıyor. Teoriyi mi uygulamaya uydurmalı, Uygulamayı mı teoriye acaba???””, “(KT5)...Dersin süresinin yeterli olmadığını düşünüyorum. Mesela 2.sınıfta bir gitsek görsek, gözlesek, yavaş yavaş anlatsak. Sonra 4.sınıfta yine gitsek...”, “(KS23)...Dönem içindeki süresi tamam da bence 2 yıl bu ders olmalı. Daha fazla sahada olmalı daha çok okul ve öğretmen görmeliyiz. Ama burada bu öğretmenlerin genel uygulamaları mutlaka aynı olmalı. Yani kendi bildiğine süreç ilerlememeli...”, “(KT12)...Ders öncesinde ve belli dönemlerde mutlaka ortak seminerler düzenlenmeli. Yani bir soru soruluyor, onun hocası başka benim hocam başka cevap veriyor. Kimse ne yapacağını bilmiyor da öyle geçiştiriyor gibi. Mutlaka tek ağızdan süreç ilerlemeli, sorular cevaplanmalı...”, “(KS33)...Ben neye göre değerlendiriliyoruz bilmek istiyorum. O da belli değil. İyi ilişkiler mi puan getiriyor. Ne yaparsam yüksek puan alırım. Bunlar hep belirsiz. Hocanın başka kriterleri var. Bilinmez. Öğretmenin başka...”, “(KT38)...Uygulama okuluna ulaşmak zor oluyor. Ya eve ya üniversiteye yakın olsun. Evim Mamak'ta Dikmen'de okula gidiyorum. Alıştığım bir rota değil, araç sıkıntısı çok oluyor. Başka arkadaşlarında aynı durumda olduğunu biliyorum...”, “(KS57)...Uygulamada bazı olaylar kaygı durumumuzu çok yükseltiyor. Öğretmenin bize yaklaşımı, sınıfa tavrı, öğretim elemanı ile yeterli görüşememe. Bunları paylaşacak bir destek çok iyi olur. Bence hem öğretmen adayları hem de öğretmenler için psikolojik destek çok gerekli. Bu ama öyle orada PDR servisi var şeklinde olmamalı. Mesela Haftada 1, 30 dakika görüşme şart olmalı...”

Sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarına “Öğretmenlik uygulaması dersiyse elde ettiğiniz kazanımlar nelerdir?” sorusu yöneltilmiş ve alınan cevaplar aşağıda yer alan Tablo 8’de sıralanarak verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması Dersinden Kazanımları

	Öğretmenlik uygulaması dersinin kazandırdıkları	f	%
1	Kendine güven.	102	100
2	Eksikliklerini fark etme.	102	100
3	Gerçek çalışma ortamı hakkında bilgi sahibi olma.	101	99
4	Mesleki motivasyon.	98	96
5	Sınıf yönetimi deneyimi.	95	93
6	Ders anlatım deneyimi.	82	80
7	Özsaygı geliştirme.	71	70
8	Kaygı	35	34

Tablo 8 incelendiğinde öğretmenlik uygulaması dersinin öğretmen adaylarına kazandırdıklarının 8 maddede özetlendiği görülmektedir. Araştırma grubunun tamamı dersin kazanımının “Kendine güven ve eksikliklerini fark etme” olduğunu zikretmiştir. Grubun %99’u gerçek çalışma ortamı hakkında bilgi sahibi olduklarını, %96’sı mesleki motivasyonu sağladığını ifade etmiştir. Dersin sınıf yönetimi ve ders anlatım becerilerine katkı sağladığı ve öz saygıyı geliştirdiği de vurgulanmıştır. Örneklemin %34’ü ise kaygı düzeylerinin yükseldiğini söylemiştir. Katılımcıların ders kazanımına ilişkin ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur.

“(KS15)...Bu ders sayesinde ders anlatırken başarılı olduğumu fark ettim. Kendime olan güvenim arttı...”, “(KT17)...Yapabileceklerini görmek çok keyifli. Kendine güveniyorsun. Daha fazla başarmak için motive edici oluyor...”, “(KS26)...Aslında eksikliklerimi fark etmemi sağladı. Neyi geliştirmem gerekiyor onu anlıyorum. Mesela küçük çocukları idare etmek ne kadar zor olabilir ki diyorsun? Ama çok zor...”, “(KT35)...Atanınca ya da mesleğe bir yerden başlayınca ne ile karşılaşacağımızı gördük. Öğretmenler odası nasıl, sınıf ve okul ortamı hepsini iyice gözlemledim...”, “(KT41)...Okulda olmanın bana çok iyi geldiğini fark etti. Daha fazla çalışmak ve biran önce atanmak istiyorum...”, “(KS40)...Kendi sınıfım olsun, öğrencilerim olsun istedim. Okulda olmak beni mesleğime daha da aşık etti...”, “(KS44)...bir sınıfı idare etmek, ders anlatmak çok zormuş. Onu fark ettim ve bu konuda eksikliği fazla mı gördüm...”, “(KS55)...Öğretmenler odasında koskoca hocalar, ‘Hocam’ diyor. Çok keyifli. Kendime olan güvenim saygım arttı. Bir şey olduğumu anladım...”, “(KS58)...Okulda olmak beni çok endişelendirdi. Bilmeden daha mı iyiydi? Sınıfta çocukların durumu, öğretmenin tavrı kendimi sorgulamama sebep oldu. Bu meslek bana göre mi acaba?...”, “(KS61)...Sanırım zor olacak. Biraz endişelendim. Yapabilecek miyim demeye başladım. Okuldan geldiğim günler kafam bir dünya oluyor. Ses duymak istemiyorum. Bilmiyorum...”

4. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Öğretmenlik uygulaması, öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin gelişimine katkı sağlayan, hizmet öncesi dönemde mesleğin gerektirdiği beceri ve deneyim kazanımını destekleyen bir derstir. Öğretmen adayları bu ders sayesinde kendi gelişimlerini izleme fırsatı elde edebilir. Öğretmen eğitiminin uygulama sürecinin doğru işleyip işlemediğini öğretmen adaylarının bu derse ilişkin tutumları ve değerlendirmeleri ortaya koyabilmekte, bu durumda dersin ıslahı ve kazanımlarının artırılması açısından bu durum önem arz etmektedir. Sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin tutumlarını ve değerlendirmelerini sorgulamak için gerçekleştirilen çalışma ile uygulama sürecindeki eksiklikler tespit edilerek giderilmesi adına bir adım atmak amaçlanmıştır. Konu, farklı alanlardaki öğretmen adaylarıyla irdelenmesine rağmen sosyal bilgiler öğretmen adayları ile ilgili çalışmalar sınırlı kalmış (Akpınar, vd, 2014; Topkaya, vd, 2019; Yılmaz ve Kab, 2013) daha çok da ilköğretim düzeyinde yapılan çalışmaların içinde (Bektaş ve Ayvaz, 2012; Gümüş vd, 2018; Kaplantaş ve Çalışkan, 2018; Ören, vd., 2009;) kendine yer bulmuştur. Tarih öğretmen adayları üzerine yapılan, alan yazında sadece bir çalışmaya (Demircioğlu, 2003) rastlanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin tutumları orta üstü olarak ölçülmüş ve adayların derse ilişkin olumlu tutum geliştirdiği tespit edilmiştir. Ören, vd. (2009) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarında da öğretmen adaylarının bu derslere yönelik olumlu tutuma sahip olduğu görülmüştür.

Cinsiyet ve bölüm değişkenine yönelik yapılan ölçümlerde sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adayları arasında cinsiyet ve bölüm açısından anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Hem erkek hem kadın öğretmen adaylarının hem sosyal bilgiler hem de tarih öğretmen adaylarının orta üstü düzeyde bir tutuma sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ören, vd. (2009) tarafından yapılan çalışmada da hem cinsiyet hem bölüm açısından anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adayları öğretmenlik uygulaması dersi bağlamında uygulama öğretmenlerinden beklediklerini sıralamışlardır. Adaylar; güncel yöntemlerin sınıfta uygulanmasını, öğretmenin kendilerine rol model olduğunu unutmamasını, planlı bir şekilde ders anlatımını teşvik etmesini, sınıf yönetimi konusunda olumlu örnek olmasını, ders süresini etkin kullanmasını, kendilerine saygı göstermesini, yaptığı işin önemini kavramış olmasını ve adayların yeni yöntemleri sınıfta denemesine fırsat vermesini beklediklerini ifade etmişlerdir. Bektaş ve Ayvaz (2012) tarafından yapılan araştırmada da öğretmen adaylarının uygulama öğretmeninden planlı ders yapmasını, örnek etkinlikler uygulamasını, öğretmen adaylarına deneyimleriyle ilgili yapıcı dönütler vermesini, öğretmen adaylarını ayırmamasını ve gizli diyalog içinde olmamasını ve yaptığı işin önemini kavrayarak rehber olmasını beklemektedirler. Yılmaz ve Kab (2013) tarafından yapılan çalışmada da bir öğretmen adayının uygulama öğretmenin projeksiyonu kullanmayı dahi bilmemesine yönelik şaşkınlığı dikkat çekmiştir.

Araştırma örneklemini, uygulama öğretim elemanından beklentilerini de; “Ulaşılabilir, yönlendirici, dinleyici olma, deneyimlerini paylaşmaya istekli olma, adayın eksiklerini tespit ederek yapıcı şekilde destekleme, adaya güven verme ve motive etme” şeklinde sıralamışlardır. Bektaş ve Ayvaz (2012) tarafından yapılan araştırmada da öğretmen adaylarının uygulama öğretim elemanından beklentileri, derse yönelik bilgi vermesi, uygulamalar sırasında öğretmen adayına rehberlik yapması, düzenli görüşme ortamı oluşturması, gözlemlene zamanını haber vermesi şeklinde sıralanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre; öğretmen adaylarının dersten beklentileri veya dersin istenilen noktaya gelmesi için yapılması gerekenlere ilişkin önerileri ise şöyle sıralanmıştır: “Üniversitede öğretilenler ile okulda uygulananlar arasında paralellik olması, ders süresinin 2 sene olması, fakülte-okul iletişim ve işbirliğinin artırılması, toplu bilgilendirme seminerlerinin ara ara düzenlenmesi, ders değerlendirme ölçütlerinden adayların haberdar edilmesi, uygulama okulu tercihlerine adayın da dâhil edilmesi, derse verilen önemin hissedilir olması ve öğretmen adaylarına düzenli psikolojik destek sağlanmasıdır.” Bu konuda Bektaş ve Ayvaz (2012) tarafından yapılan araştırmada öğretmen adaylarının derse yönelik olarak da eğitim fakültelerinin bünyesinde uygulama okullarının bulunmasını, grupların mevcudunun 3 kişiyi geçmemesini, uygulamalara haftada 1 gün yerine daha fazla zaman ayrılmasını beklediklerini görmekteyiz. Yılmaz ve Kab (2013) tarafından yapılan çalışmada da bir öğretmene düşen öğretmen adayı sayısının fazla olması eleştirilmiştir. Demircioğlu (2003) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının fakülte-okul işbirliğini yetersiz gördüğü vurgulanmıştır. Aradan geçen on yıla rağmen bu durumun halen çok da yeterli olmadığını belirtmek gerekir.

Sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adayları öğretmenlik uygulaması dersinin kendilerine kazandırdıklarını da “güven, eksiklikleri fark etme, çalışma ortamını tanıma, mesleki motivasyon, sınıf yönetimi ve ders anlatım deneyimi, öz saygı ve kaygı.” olarak ifade etmiştir. Öğretmen adaylarının dersin kazanımlarında daha çok olumlu yönlerine odaklandığı ancak bir grubun ders ile mesleki kaygı içine girdiğini bildirdiği görülmüştür. Yılmaz ve Kab (2013) tarafından yapılan çalışmada da öğretmen adayları bu ders sürecinin kendilerini iş hayatına hazırladığını, teorik bilgileri pratiğe aktarma imkânı verdiğini ifade etmiştir.

Öğretmen adayları, sürece ve paydaşlara ilişkin bazı eleştiriler sunsalar da genel olarak sürecin önemini farkında olup geliştirilmesi konusunda önerilerde bulunmuşlardır. Yakar, vd. (2021) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlik uygulaması dersi paydaşlarının birbirlerine karşı görev ve sorumluluklarını tam olarak yerine getiremedikleri anlaşılmıştır.

Batmaz ve Ergen (2020) tarafından yapılan çalışmada da uygulama öğretmenleri ve öğretim elemanlarına konuşma fırsatı tanınmış; onlarda ders programı içeriğinin güncellenmesi ve mikro öğretim kullanımının uygulanması konularına vurgu yapmışlardır.

Araştırma sonuçları dikkate alındığında aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Eğitim fakültelerine bağlı uygulama okulu projesi hayata geçirilmelidir.
- Uygulama öğretmenleri, öğretmen yetiştirmede bilinçli ve yetkin olmalıdır.
- Öğretim elemanları, birörnek uygulamalarla adayları desteklemelidir.
- Öğretmen adayı eğitiminde mikro öğretim uygulaması geri gelmelidir.
- Uygulama öğretmenine ve öğretim elemanına düşen aday sayısı 3’ü geçmemelidir.
- Üniversitede öğretilenlerle okulda uygulananlar birbirini desteklemelidir.
- Fakülte-okul işbirliği artırılmalıdır.
- Dönem başında ve aralarda derse ilişkin seminerler yapılmalı, adayların soruları tek elden cevaplanmalıdır.
- Aktif ve güncel öğretim yaklaşımlarını uygulayan öğretmenlerle çalışılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Alkan, C. (1987). *Öğretmenlik uygulamaları el kitabı*. Yargıçoğlu Matbaası.
- Akpınar, M., Çolak, K., & Yiğit, E. Ö. (2014). Öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yeterliklerine yönelik uygulama öğretmenlerinin görüşleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 36(36), 41-67.
- Azar, A. (2003). Okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması derslerine ilişkin görüşlerinin yansımaları. *Milli Eğitim*, 158.
- Batmaz, O., & Ergen, Y. (2020). İlkokul öğretmenleri ve öğretim üyelerinin öğretmenlik uygulaması dersine yönelik görüşleri. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 53(2), 549-576.
- Bektaş, M., & Ayvaz, A. (2012). Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersinden beklentileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 209-232.
- Creswell, J. W. (2009) *Research Design: Qualitative, quantitative and mixed approaches*. (3rd edition). Thousand Oaks: Sage.
- Demircioğlu, İ. H. (2003). Tarih uygulama öğrencilerinin uygulama öğretmenleri ve uygulama okulları hakkındaki görüşleri: KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (1), 185-192.
- Gümüş, N., Özbaş Çulha, B., Gülersoy, A. E., Duman, D., Türker, H., Avcı, G., & Dikicigil, Ö. (2018). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin “öğretmenlik uygulaması” dersine ilişkin görüş ve önerileri. *Turkish Studies*, 13(11), 593-613.
- Gündoğdu, K., Bay, E., Coşkun, Z. S., & Albez, C. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik uygulamasına ilişkin görüşleri ve beklentileri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 55-67.

- Johnson, B. & Christensen, L. (2014). *Educational Research: Quantitative, qualitative and mixed approaches*. Sage Publications.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar-ilkeler-teknikler*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaplantaş, F., & Çalışkan, H. (2018). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik uygulaması dersine yönelik görüşleri. *ERPA 2018*, 669.
- Miles, M. B., Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. (2nd Ed.). Sage Publications.
- Ören, F. Ş., Sevinç, Ö. S., & Erdoğan, E. (2009). Öğretmen adaylarının okul deneyimi derslerine yönelik tutumlarının ve görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 58(58), 217-246.
- Özçelik, N. (2012). Yabancı dil öğretmen adaylarının okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin görüşleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi (GEFAD)*, 32(2), 515-536.
- Topkaya, Y., Tokcan, H. & Kara, C. (2019). Öğretmenlik uygulaması dersi hakkında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(7), 663-678.
- Yakar, Z. Y., Uzun, E., & Tekerek, B. (2021). Öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 220-245.
- Yükseköğretim Kurulu (1999). *Türkiye’de öğretmen eğitiminde standartlar ve akreditasyon*. Ankara.
- Yükseköğretim Kurulu (2001). *Okullarda uygulama çalışmaları*. Ankara.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K., & Kab, İ. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ‘okul deneyimi’ ve ‘öğretmenlik uygulaması’ derslerine yönelik görüş ve değerlendirmeleri. *Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 197-215.